

Mirjam Kopše

LJUDSTVO MOJE, KAJ SEM TI STORIL?

KAKO SE JE DRUŠTVENI IZLET SPREMENIL V POSTNO ROMANJE IN SPOZNANJA OB NJEM

Postni čas je bil in bo vedno namenjen poti navznoter in spokorniškim dejanjem v dobro drugih. Čas osebne tišine, molka, očiščevanja srca in vprašanj, na katere velikokrat ni takojšnjih odgovorov. Morda so zato naši dobri organizatorji ogled postnih prtov na Koroškem imenovali izlet.

Napoved in povabilo sta prinesla veselje, predpripravo in prvo bridko spoznanje: prav ničesar ne vem o postnih prtih. Nobene predstave, primere nimam, ne kako izgledajo, ne kaj pomenijo znotraj obredij.

Brskanje po spletu o neznanem prevečkrat prinese krive resnice. Zato odločitev, naj se zgodi po božji volji, kar nam je namenjeno. Tudi popotni dnevnik se pozabi doma. Ostane samo veliko, skoraj otroško pričakovanje lepega dne, ljubih ljudi in dežele, ki mi je zaradi dedka posebej prirasla k srcu.

Ko sedaj z daljave časa priklicujem nazaj posamezne prizore, čutim veliko hvaležnost do mnogih ljudi tega marčevskega, mrzlega dne na Koroškem.

Začelo se je v temi ljubljanskega jutra, kar mi je podarila Ana, da ja ne zamudiva. Prva hvaležnost in ozdravljenje bojzani zamude. Naučila me je razumevanja, da lahko in zmorem zaupati čas tudi drugim. Seveda sva bili v Stari Loki prvi.

Drugi prizor in največja osebna hvaležnost. Počasi so začeli prihajati izletniki. Kaj, ti so z otrokom? In tam cela, številna družina z dojenčkom? Kakšen trušč bo to? Saj se ne bo dalo pogovarjati, poslušati? O koliko jih je! Verjetno nimajo varstva. Po tečnosti se pozna, kdo je star, je spoznanje mojih dveh vnučk. Zakaj je prav to važno, da je napisano? Počasi tekom našega skupnega dne je prišlo svetlo, najsvetlejšo radostno spoznanje, da so otročki, otroci in njihovi mladi starši naša lepa prihodnost! Naša krščanska kultura iz dneva v dan, iz roda v rod. Božji dar vsakemu od nas, da sem/smo lahko del njihove svetle poti otroštva in mladosti. Naslednje dni se je ozavestilo, da so ti otroci krščanskih družin prinašali mir v naša srca in prav tako je bilo njihovo obnašanje. Temeljno spoznanje: tako domovino želim, med temi ljudmi sem doma.

Sončni vzhod nad Sorškim polje napove dober dan, suho vreme. Bogec nas ima rad in vsi z veseljem zmolimo.

Jutranja maša v osojno mrzlih Ločah in resnična dvojezičnost duhovnika in občestva, v molitvi in pesmi. Sprejeli so nas kot romarje. Svojo naklonjenost izrazili samo s stiskom rok med mašo. Bilo je ravno prav. Prvi dvom, prva razpoka v vedenje in osebne predstave o Koroški. Zadržanost, celo skromnost cerkvenega okrasja, cvetja. Prvo vprašanje brez odgovora; kako prebahato je pri nas? Smo se res tako pobalkanili celo v cerkvah?

Po maši so se nizala spoznanja, da so grobovi urejeni, a skromnejši, bližje našim dušam.

In mnogi izmed nas so začutili sveti mir nedelje v vasi brez hrupa traktorjev, žag, z zaprtimi trgovinami. Kako globoka je razlika med državama?

Presenetila nas je naša vodička ga. Kronawetter, ki se je pripeljala z vlakom iz Spittala v Loče. Javni prevoz v nedeljo? Odveč so besede razlage o drugi veliki razliki.

Morda moram le opozoriti, da so prizori na postnih prtih tako pretresljivo posegli v čutenje in dojemanje postnega časa, da smo mnogi utihnili. Nismo kaj dosti govorili. Zato je lahko opisovanje le prvoosebno. Pri novejših postnih prtih, tako kot v Ločah, se je začutila umetnikova osebna moč izražanja. A pri starih je delovala magična moč povezovanja posameznikov v občestvo. Nevidna sila je iz nas izvabila molitev. Mnoge molitve, kot so to počeli že stoletja na teh svetih krajih v tem prav posebnem času. Notranjost cerkva se je zlila s podobami, molitev nas je prestavila v brezčasje. Čudež svetih krajev. Ne zmorem izraziti dojemanja tega dne, niti nočem zbanalizirati trenutka vidnega, občutenega v opis, kaj je najlepše, kaj najboljše, najdragocenejše.

Prizori, vsebine postnih prtov, so delovali mnogo globlje, močnejše. Ob obsežni razlagi, natančnih opisih, je raslo osuplo spoznanje, kako uborno je znanje, poznavanje naše zgodovine. Morda priznanje mnogih samim sebi, da nas je šola ogoljufala za narodno samozavest. Domoljubje se še vedno uči in vceplja samo v zavednih krščanskih družinah, domovih.

Kar naenkrat je bila pred nami naša zgodovina, kultura, korenine, kraji o katerih se nismo učili ne v šolah, ne v medijih. Nimamo ne vrednostnih ne časovnih predstav.

Sv. Peter v lesu, Molzbichl, Seeboden, Teurnia, Baldramsorf, Loče, o Domicijanu, Modestu, Paracelsusu ... Gospa Ivanka Kronawetter je izbrala, predstavila. A sem prepričana, da nas večina ni znala in zmogla tega vgraditi v lasten korpus znanja, predstav ... In sem šla kasneje brat v podedovano mamino knjižnico!

Smo se mi v šoli učili, se uče naši vnuki, otroci, o slovanskih kneževinah v vzhodnih Alpah: Karantaniji, Liburniji, Karnioli in četrti možni na območju zg. porečja Mure/območje rimske Flavie Solve. Nič NE vemo! Še obreda ustoličevanja na Sveškem polju ne poznamo in lepega imena za Gospo Sveto - Svatne.

Tisočletje in nekaj stoletij na istih tleh, v cerkvah na istih mestih. Nič ne vemo. V resnici ne vemo tudi nič o tistem šolskem močvirju med Dnjeprom in Dnjestrom. Kdo

Družina iz Stare Loke ob ogledu postnih prtov na Koroškem, foto Aleksander Igljučar

je prišel kam, kdo je obstal, kdaj, od kod? Kateri le so molili kot je zapisano v Brižinskih spomenikih? Res bridka spoznanja, kako nas je osiromašil komunizem in siromaši naše vnuke. Tega se tudi dandanašnji ne uče v javnih šolah. In notranji glas je spraševal, kdo zna zapeti *Rož, Podjuna, Zila*? Kdo današnjih šolarjev je bral *Miklovo Zalo* za bralno značko? Sama sem jo prebrala v zrelih letih. Niti vedeli nismo za *Index* librórum prohibitórum slovenskih knjig v socialistični Sloveniji; življenjsko nevarnih poezij, povesti, ljudskih pesmi.

A po drugi strani bridko pripovedovanje, kako so nas iz Slovenije koroški Slovenci vsepovprek čutili kot eno – komuniste.

V preteklem letu ni bilo tedna, da se misel ne bi vračala k doživetjem tega marčevskega dne. Pojavila so se nova vprašanja, globlja, trdna spoznanja za vsak dan, za vse življenje in ravnanje poslej.

Pomen širše družine: od starih staršev, starih tet in stricev, tet in stricev, sestričen in bratrancev, da z mamo in očetom v molitvi, delu, igri in praznikih otrok dobi trdno vero in notranje ravnilo, kaj je prav ali narobe.

Domača cerkev mu vsako leto praznično odpre na videz enake resnice delovnika in praznika, svetega pisma in molitve. Kako šele postni prt skozi stoletja, skozi življenje posameznika spreminja srca in duše?

A kot ponižni romarji izletniki mnogokrat šele na tujem ugledamo resničnost domovine, domačega kraja. Tako romarica na pragu starosti s srcem začuti in doume globino in brezčasnost napisa v cerkvi otroštva, pri sv. Cirilu in Metodu za Bežigradom:

»Ljudstvo moje, kaj sem ti storil«.

V Ljubljani, v Trnovem, v adventu 2017

Matija Ogrin

POLJANSKI ROKOPIS, VELIKA PRIČA SLOVENSKEGA PASIJONKEGA IZROČILA

Leta 2009 je bil nekje na območju Poljanske doline odkrit obsežen baročni rokopis na skoraj 700 straneh v velikosti folianta. Besedilo rokopisa je v slovenščini in je bilo dotlej v literarni vedi povsem neznano.¹ Nedvomno gre za epohalno najdbo, saj je s tem rokopisom prišla v evidenco širša besedilna tradicija o Jezusovem življenju in trpljenju, za katero si dotlej nismo niti mislili, da bi v slovenščini obstajala. Prek dr. Franceta Štukla in dr. Borisa Golca je rokopis prišel na ZRC SAZU, nato smo ga odnesli v NUK. Po kraju najdbe in verjetne uporabe smo ga imenovali *Poljanski rokopis*.

Po kodikoloških znamenjih sodeč je nastal glede na svojo zvrst šele precej pozno, okrog leta 1800.² Pripada namreč besedilom *Vita Christi*, srednjeveški zvrsti preiščevalnih besedil o Jezusovem življenju, v katerih so starejši pisci združili razlage cerkvenih očetov o evangelijih s širšim, tudi ljudskim in nekanoničnim izročilom o Jezusovem življenju, delovanju in zlasti trpljenju. To obsežno pozno-antično in srednjeveško izročilo, večidel pisno, deloma tudi ustno, so v novem veku, še zlasti v baročni dobi, zajemali številni pisci in njegovo vsebino oblikovali v skladu s sodobnimi literarnimi zvrstmi.

V dramski obliki so zaživeli iz tega ozadja številni pasijoni kot del postne sporne pobožnosti, izmed slovenskih sta se nam ohranila *Škofjeloški* in *Kapelski pasijon*. V pesemski obliki so nastale plejade postnih in pasijonskih pesmi, deloma na ozadju srednjeveških, deloma so nastajale kot nove vse do izteka 18. stoletja. Tretja literarna vrsta, proza, je bila s svojim pripovednim načinom po obsegu in strukturi najbolj primerna za veliko množino medsebojno povezanih pripovedi, kjer je bila velika slika Jezusovega trpljenja in odrešenja sestavljena iz množice prizorov in detajlov, v kateri so se zlivali teologija in spekulacija, Evangeliji in apokrifno izročilo, kanonično z ljudskim, fabulativnim, legendarnim in imaginarnim.

¹ Prim. več o najdbi in osnovne podatke v: M. Ogrin: Neznani rokopisi slovenskega slovstva 17. in 18. stoletja. *Slavistična revija*, 2011, št. 4, str. 394 ss.

² Prim. opis rokopisa in digitalni faksimile v nastajajočem *Registru slovenskih rokopisov 17. in 18. stoletja*, Ms 023 <<http://ezb.ijs.si/nrss/>>.